Quan i qui comença la persecució del català?

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 06-07-2023

La Inquisició, com a policia política i com a aparell judicial del règim hispànic, seria la iniciadora de la persecució.

Castell de Triana. Sevilla. Seu central de la Inquisició hispànica, any 1560. Fa 463 anys. Fernando de Valdés y Salas, arquebisbe de Sevilla i inquisidor general de la monarquia hispànica; decretava l'obligació de redactar tota la documentació inquisitorial en castellà. La Inquisició, instaurada pels Reis Catòlics el 1478, era el primer i l'únic organisme supranacional de la monarquia hispànica. Per tant, aquell decret tenia un abast i un propòsit que anava molt més enllà dels límits de la Corona castellanolleonesa. I una prova la tenim quan, poc després (1561), aquella interdicció es reforçaria amb la prohibició expressa d'utilitzar el català en qualsevol àmbit inquisitorial. Les primeres maniobres unificadores hispàniques ja tenien com a bandera la imposició de la llengua castellana i la persecució a la dissidència politicoreligiosa.

El castell de Triana o de San Jorge, seu de la Inquisició hispànica (segle XVII). Font Universitat de Sevilla.

Per què els Reis Catòlics van instaurar la Inquisició?
La unió dinàstica de les corones catalanoaragonesa i castellanolleonesa no tenia, inicialment, un propòsit unificador. Les negociacions i els acords de Cervera (1468), que van culminar amb el casament secret de Ferran i d'Isabel a Dueñas (1469); garantien la independència de tots els estats que formarien aquell edifici polític i que, únicament, compartirien la figura del sobirà. Però, des del primer moment, les temptacions uniformistes van ser presents en la política dels Catòlics. Ferran, el gran polític de la seva època, era un rei preabsolutista; que contemplava la composició plurinacional de l'edifici polític hispànic com un gran obstacle a la seva personal ambició de poder. La Inquisició, dotada per funcionar com la policia política del règim hispanocatòlic, jugaria el paper de primer graó d'una llarga escala.

La inoculació de la Inquisició a Catalunya

La Inquisició va ser instaurada, en primera instància, a la Corona castellanolleonesa, l'1 de novembre de 1478. Aquesta fita és molt significativa, perquè revela que Isabel va instaurar aquest organisme en plena Guerra Civil castellana (1475-1479) i amb un abast limitat a la zona que tenia sota control. Amb la fi de la guerra (1479), Isabel, guanyadora del conflicte, ordenaria l'expansió de la Inquisició arreu de la Corona castellanolleonesa. I Ferran, que aquell mateix any (1479) havia heretat el tron de Barcelona, poc després faria el mateix als seus dominis. El 17 d'octubre de 1483, nomenava Torquemada, que ja era inquisidor general de la Corona castellanolleonesa, com a inquisidor general del Principat de Catalunya. L'inquisidor Torquemada es convertia en el tercer personatge més poderós de la monarquia hispànica.

La Verge dels Reis. Ferran, Isabel i Joan i Torquemada darrera Ferran. Font Museu del Prado.

La Inquisició a Catalunya

El flamant inquisidor general, nomenat a dit pel rei, es va plantificar a Catalunya com un sobirà: pretenia que els consellers de Barcelona (el govern municipal) i els representants de la Generalitat (les Corts permanents) li juressin fidelitat. Les fonts documentals revelen que durant la seva curta i accidentada estada va donar mostres d'un autoritarisme desenfrenat. Sempre en rigorós castellà. Però aquell joc de tensions no passaria de la categoria de tronada entre dues faccions victorioses del mateix bàndol. Per una banda, el rei Ferran; que, després de la victòria reialista a la Guerra Civil catalana (1472); somiava, secretament, amb enderrocar el sistema institucional català. I, per l'altra, l'aliat més valuós de la corona: les classes mercantils urbanes; que, des de la victòria de Ferran i per primera vegada, tenien el control de les històriques institucions del país.

La Inquisició al País Valencià

En canvi, al País Valencià va ser molt diferent. Passat mig segle de la Revolució Remença catalana, València cap-i-casal, amb cent mil habitants, era una de les grans urbs d'Europa i la principal concentració catalanoparlant del món. Però el paisatge polític valencià era radicalment diferent del català. La Revolució de les Germanies (1521) havia estat derrotada. I el règim hispànic, representat pel funcionariat foraster (militar i castellà) i per la noblesa local (latifundista i rendista); havia perpetuat un paisatge de repressió amb l'objectiu posat, sobretot, en la castellanització de les elits valencianes. Les extraordinàries generacions intel·lectuals i artístiques del Segle d'Or valencià van desaparèixer perseguides i assassinades per la Inquisició hispànica (com la família de Joan Lluís Vives) i van ser suplantades per una nebulosa de mediocritat castellana.

Representació d'un Auto de Fe inquisitorial. Madrid (segle XVII). Font Wikimedia Commons.

Els dominics a València

Aquest retrat del paisatge valencià és molt oportú per mostrar que, a València, la ideologia del règim hispànic havia fabricat un eix que associava llengua catalana amb revolució i dissidència al règim. Després de la derrota de les Germanies (1521), la persecució contra els revolucionaris agermanats (les classes populars i mercantils que aspiraven a la constitució d'una República valenciana); i contra el català (la llengua i el senyal d'identitat d'aquella societat en general i dels revolucionaris en particular) van anar junts. La Inquisició va cobrir la capital demogràfica de la llengua i cultura catalana amb una inquietant i amenaçadora tenebra. Va escampar centenars de rabiüts dominics castellans pel Cap-i-Casal, que obligaven la gent a confessar-se pels carrers i l'obligaven a barbotejar en l'escàs castellà que podien conèixer.

Una primera idea d'Espanya

Espanya, com a realitat política, no va existir fins després de 1714. Però des del segle XV es gesta una primera idea d'Espanya, que era de fàbrica catalana. Les potents classes mercantils catalanes i valencianes no havien conduït el castellaníssim Trastàmara al tron de Barcelona (Casp, 1412) només perquè sí. Però aquella idea va canviar de mans. Ferran i el seu net i successor Carles la van usurpar i es van servir de l'aristocràcia castellano-andalusa (militar i rendista) i de la Inquisició (religiosa, policial i judicial), per convertir-la en el nervi ideològic del règim. Des de llavors, la idea d'Espanya és exclusivament castellana; i rabiosament hostil amb la llengua i cultura catalanes, perquè una Catalunya catalana és contemplada com la principal amenaça d'Espanya i de les seves classes extractives. Des de la instauració de la Inquisició.

Marc Pons

Podeu llegir l'article original en el següent enllaç: https://www.elnacional.cat/ca/cultura/comenca-persecucio-catala-marc-pons_1054521_102.html